

УДК 94 : 327 (477+470) «2014/2024»  
DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2024.4.287>

Юлія Запорожченко\*

## ДО ПИТАННЯ НЕЛЕГАЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ В УМОВАХ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ» (2014–2024 РР.)

**Анотація:** Досліджено історію незаконної торгівлі між Україною та Росією з 2014 р. по сьогоднішній день. Проаналізовано зміни у нормативно-правовій базі, що стосуються заборони торговельних операцій, досліджено ретроспективу питання рекриміналізації контрабанди. З'ясовано роль митних і правоохоронних органів на шляху протидії нелегальній торгівлі та порушенню митних правил. Відтворено статистику за 10 років, яка підтверджує тенденцію зниження індексу контрабанди різного роду товарів з 2022 р. Доведено, що до найбільш популярних відносяться: контрафакт тютюнової продукції, запчастини до авто, пальне, зброя, наркотики, культурні цінності й ін. Діяльність контрабандистів призводить до економічних збитків і недоотримання державною казною коштів.

У роботі підкреслено важливість поєднання методологічних підходів соціогуманітаристики. Використано широку історіографічну базу: правові дослідження дають змогу аналізувати законодавчу хронологію, економічні – наслідки для держави, що маємо в результаті здійснення нелегальної торгівлі. Періодика Всесвітньої митної організації, звітність правоохоронних і митних органів представляє статистичну цінність для аналізу.

**Ключові слова:** війна, контрабанда, кордон, митні органи, нелегальна торгівля, порушення митних правил, правоохоронні органи

**Вступ.** Історія торгівлі, податків і мита посідає почесне місце серед наукових досліджень істориків України, зокрема, вчених з Української наукової школи професора В. Ченцова (м. Дніпро). Праці істориків переважно хронологічно охоплюють періоди античності, XVII–XIX ст., радянської доби тощо, однак період «гібридної» війни характеризується незначною увагою науковців до аналізу даного виду митної злочинності, що призводить до порушення митних правил і низки економічних наслідків для держави через наявність випадків російсько-українських нелегальних торговельних відносин, тому потребує комплексного аналізу, в чому й полягає актуальність статті.

**Історіографія проблеми.** Дослідження історії практичної діяльності української митниці у боротьбі з контрабандою в незалежній Україні, представлені працями істориків К.Є. Гальського, В.В. Ченцова, Ю.В. Запорожченко, О.В. Морозова; економістів А.В. Макаренка та А.В. Тимошенка<sup>1</sup>; юристів А.В. Мазура, Д.В. Приймаченка, які приділили

\* Запорожченко Юлія Василівна – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії та теорії держави і права Університету митної справи та фінансів (Дніпро, Україна);  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1303-0693>; e-mail: [yulyabar@ukr.net](mailto:yulyabar@ukr.net)

<sup>1</sup> Боротьба з контрабандою в сучасній історії української митниці: монографія / К.Є. Гальський, А.В. Макаренко, А.В. Тимошенко, В.В. Ченцов. Київ: Сова, 2021. 151 с.; Запорожченко Ю.В. Крос-дисциплінарний підхід у вивченні історії контрабанди в умовах «гібридної» війни. Огляд історіографії 2014–2023 рр. *Актуальні дослідження правової та історичної науки* (Вип. 52): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 4–5 липня 2023 р.) / [редкол.:

увагу нормативно-правовим аспектам боротьби з нелегальною торгівлею, питанням транснаціональної контрабанди, напрямкам роботи Державної митної служби, пов'язаних із політикою боротьби з порушенням митних правил<sup>2</sup>; дослідженню контрабанди наркотиків з тимчасово окупованими територіями України та країнами світу, де низка наркотрафіків йде або з Росії, або з азійських країн через Росію до т.зв. ЛДНР<sup>3</sup>. Однак, враховуючи хронологічну близькість подій, доступ до звітностей митних і правоохоронних органів не представлений у повній мірі, тому актуальність дослідження є беззаперечною.

**Метою статті** є аналіз контрабандного ввезення з Росії в Україну та вивезення з України різного роду предметів (культурних цінностей, зброї, тютюнової продукції й ін.), враховуючи законодавчі підстави щодо заборони торгівлі між двома країнами; вивчення роботи митних і правоохоронних органів на шляху протидії нелегальній торгівлі між країнами; визначення масштабів репутаційних ризиків та економічних наслідків для української держави.

Зважаючи на вище окреслену актуальність, **методологічні підходи** потребують пошуку нових векторів відтворення історії боротьби з контрабандою в умовах «гібридної» війни. Вважаємо, що таке комплексне дослідження проблеми має супроводжуватися використанням класичної методології та крос-дисциплінарних підходів, які допомагають з'ясувати стан нормативно-правової бази, рівень юридичної відповідальності за порушення торгівельних і митних операцій, витоки та наслідки нелегальної торгівлі для країни, особливості роботи митних і правоохоронних органів у даному напрямку. Тому, комплексне використання методів і принципів низки соціогуманітарних напрямків (юриспруденції, митної справи, економічної науки й ін.) є вкрай необхідним для відображення ретроспективи торгівлі нелегальним шляхом з 2014 р. по сьогодні.

**Виклад основного матеріалу.** З окупацією Криму, частини територій Донеччини та Луганщини, у період 2014–2015 рр. здійснювалася нелегальна торгівельна діяльність з Росією, що, власне, науковці пояснюють як контрабанду та порушення митного режиму. Вкрай важливо враховувати в цьому кейсі й торгівлю Росії з так званими ЛНР та ДНР, через які перевозилася контрабанда наркотичних речовин, пального, цигарок, зброї, вугілля тощо. Недаремно економісти стверджують, що контрабанда, поміж з митними бар'єрами та економічною блокадою є методом «гібридної» війни<sup>4</sup>.

---

*О. Ярмко й ін.]; ГО «Наукова спільнота»; WSSG w Przeworsku. Тернопіль: ФОП Шпак В.Б., 2023. С. 98-102; Запорожченко Ю.В. Нелегальна торгівля з окупованими територіями Донеччини та Луганщини в 2014–2017 рр. XVII міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита»: Тези доповідей. Дніпро, 26–27 жовтня 2023 р. / Наук. ред., упоряд.: О.О. Дячок, В.В. Шевченко. НАН України. Інститут історії України; Міністерство освіти і науки України; Університет митної справи та фінансів; РНЦ Всесвітньої митної організації; Академія соціальних наук України. Київ: Інститут історії України, 2023. С. 112–114.*

<sup>2</sup> Customs Service against contraband. Свідчення з України: [колект.] монографія / О.В. Бевза, О.М. Ветушенко, Л.М. Дорофєєва, А.В. Мазур, О.В. Морозов, П.В. Пашко, С.М. Перепьолкін, Д.В. Приймаченко, В.А. Рябоволенко, А.В. Тимошенко, В.В. Ченцов, Р.С. Ярмек; ред.: Д.В. Приймаченко, В.В. Ченцов; Державна митна служба України, Університет митної справи та фінансів. Дніпро: Ун-т мит. справи та фінансів, 2023. 251 с.

<sup>3</sup> Рудницький І.Л. Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами: дис... доктора філософії за спеціальністю 081 Право / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2019. 250 с.

<sup>4</sup> Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні / за ред. д.е.н., професора А.І. Крисоватого. Тернопіль: Університетська думка, 2020. С. 218.

Термін «contrabando» походить від італійської мови і в перекладі трактується, як «contra» – проти, та «bando» – урядовий указ. Контрабанда – це протизаконна діяльність з переміщення через митний кордон товару, або поза митним контролем із приховуванням товару від митного контролю, що завдає шкоди бюджету й іміджу держави. З початком війни на Сході та з окупацією Криму, способи вчинення контрабанди змінилися, через появу неконтрольованої зони кордону, що, у свою чергу, сприяло напрацюванню нових маршрутів. Все це сприяло необхідності вироблення механізмів попередження та боротьби.

Хронологія нормативно-правової діяльності у напрямку торгівлі України з Росією з початку «гібридної» війни відзначилася значною кількістю нормативно-правових актів. Постанова Кабінету міністрів України № 1147 від 30.12.2015 р. «Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації» була подовжена в дію до 31 грудня 2024 р. включно<sup>5</sup>. 09 квітня 2022 р. вийшла постанова Кабінету міністрів України (далі – Кабміну) № 426 «Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації». 27.09.2022 р. вийшла Постанова КМУ № 1076 «Про заборону вивезення товарів з України на митну територію Російської Федерації»<sup>6</sup>. Над низкою документів працюють митні, правоохоронні органи та законодавці профільних комітетів ВРУ. Забезпечення координації практичного виконання Постанови № 426, та з метою встановлення дотримання митниками нормативно-правової бази щодо заборони ввезення в Україну товарів російського походження, керівництвом митниць реалізовано перевірку митного контролю та митного оформлення товарів за митними деклараціями, оформленими у 2022 і 2023 рр.<sup>7</sup>

Нині вкрай актуальною є й проблема кримінальної відповідальності за контрабанду, яку попередньо було скасовано. З 2017 р. питання рекриміналізації контрабанди актуалізувалося, що позначилося реєстрацією у Верховній Раді України декількох нормативно-правових актів з пропозицією посилення відповідальності за неї. Однак, у 2018 р. воно не досягло свого остаточного вирішення<sup>8</sup>. Згодом відповідний законопроект № 5420 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» № 3513-IX (09.12.2023 р.), було ухвалено у другому читанні та підписано президентом. Юристи, попри схвалення подібного рішення законодавця вдалим, відзначили питання, з якими не погоджуються (це стосуються порушення норм, побоювання декриміналізації й ін.)<sup>9</sup>.

Контрабанда поділяється на декілька видів: зброя та боєприпаси, наркотики, культурні й історичні цінності тощо. Вчинення контрабанди наркотичних засобів є доволі популярним у напрямку транснаціональних злочинних організацій. Науковці зазначають, що впродовж 2015 р. правоохоронцями було перекрито 47 наркотрафіків з України до Росії (для порівняння, до Білорусії – 3). У свою чергу, в тому ж 2015 р. з Азії через Росію до т.зв.

---

<sup>5</sup> Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1356-2023-%D0%BF#Text>

<sup>6</sup> Постанова КМУ «Про заборону вивезення товарів з України на митну територію Російської Федерації» від 27 вересня 2022 р. № 1076. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1076-2022-%D0%BF#Text>

<sup>7</sup> Звіт про результати роботи Державної митної служби за 2023 р. С. 40. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>

<sup>8</sup> Бутін А. Чи потрібна криміналізація товарної контрабанди?: аналітично-консультативна робота. Київ, 2020. URL: [https://rpr.org.ua/wpcontent/uploads/2020/09/RR\\_Goods\\_smuggling\\_1.pdf](https://rpr.org.ua/wpcontent/uploads/2020/09/RR_Goods_smuggling_1.pdf)

<sup>9</sup> Забуга Ю.Ю., Михайліченко Т.О. Контрабанда «по-новому» або аналіз останніх законодавчих змін. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. № 81, Т. 2. С. 268, 276.

ЛДНР було налагоджено наркотрафік з подальшим спрямуванням через неконтрольований кордон до Західної Європи наркотичних потоків<sup>10</sup>.

У 2016 р. торгівельні потоки за такими країнами як Україна та Росія, що позначилися контрабандою культурних цінностей, за даними Звіту нелегальної торгівлі Всесвітньої митної організації (далі – ВМО) за 2016 р., відзначилися показниками у кількості 67 випадків незаконного ввозу та вивезення товарів, серед яких 18 випадків вилучених товарів, що намагалися незаконно з України вивезти в Російську Федерацію (для порівняння, таких випадків спроб вивезення незаконним шляхом предметів культурних цінностей до США було 12, до Німеччини та Білорусії – по 2)<sup>11</sup>.

У звіті ВМО за 2017 р. зазначено, що торгівля культурними цінностями незаконним шляхом, згідно показників, залишалася порівняно стабільною. Так, із топ 15 звітуючих країн, представлено 137 справ, серед яких 127 подано в 2017 р. З Російської Федерації – 47 випадків та України – 12, разом становили 46,4% до зазначених 127 випадків<sup>12</sup>, очолюючи лідерство у списку рейтингу (в той час, коли у Франції, наприклад, не було жодного випадку). Загалом, у 2017 р. обсяги контрабанди з потенційними країнами-сусідами в Україні склали 5,931 млрд. доларів. Показники ж по зовнішній торгівлі між Україною та Російською Федерацією надто різнилися у звітах РОССТАТУ та УКРСТАТУ, що підтверджувалося розбіжністю в 49,5%<sup>13</sup>.

З початком війни на Сході та окупацією Криму, важливим напрямком у попередженні контрабанди була нелегальна торгівля зброєю. Представники Держприкордонслужби заявляли, що з території України подібного не спостерігалось, натомість було популярним явищем у так званих ЛДНР і Росії. У 2019 р. прикордонники вилучили 26 одиниць зброї та 3,3 тис. боєприпасів у районі ООС, в той час як у 2018 р. було 35 одиниць та 3 од. у 2020 р. У 2019 р. затримано 35 кг вибухових речовин, з яких 30 кг – на кордоні з Росією (в основному то був порох, що вилучався в пунктах пропуску на виїзд з України)<sup>14</sup>.

У вересні 2021 р. ДБР викрило масштабну контрабандну схему ввезення в Україну російського пального, підкресливши, що організатори використовували вантажні кораблі під українським прапором, які здійснювали комерційні рейси в іноземні порти та підробляли звітну документацію та вказували іншу країну походження товару<sup>15</sup>. У 2021 р. співробітниками Служби безпеки України (далі – СБУ) було затримано контрабандистів на Харківщині за декілька метрів до державного кордону з намірами вивезти в Росію комплектуючі для гелікоптерів Мі-24<sup>16</sup>.

---

<sup>10</sup> Рудницький І.Л. Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів... С. 43, 48.

<sup>11</sup> Illicit Trade Report. 2016. World Customs Organization. С. 26. URL: <https://bit.ly/3MFdiQe>

<sup>12</sup> Illicit Trade Report. 2017. World Customs Organization. С. 14. URL: <https://bit.ly/3AZWX65>

<sup>13</sup> Контрабанда. Доповідь Українського інституту майбутнього. 2019 р. С. 14, 25. URL: [https://drive.google.com/file/d/1EbinPMR5YSINLK2ARVLOCAsmaOeBV1\\_/view](https://drive.google.com/file/d/1EbinPMR5YSINLK2ARVLOCAsmaOeBV1_/view)

<sup>14</sup> Контрабанда зброї – серйозний виклик для безпеки країни, особливо в умовах війни. Новина від 21.01.2020. URL: <https://bit.ly/3XDSn6w>

<sup>15</sup> Річний звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2021 р. С. 7. URL: [https://dbr.gov.ua/assets/files/zvit/zvit\\_.pdf](https://dbr.gov.ua/assets/files/zvit/zvit_.pdf)

<sup>16</sup> Попереджено вивезення у Росію комплектуючих до Мі-24. Новина від 21.07.2021 р. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/poperedzheno-vyvezennya-u-rosiyu-komplektuyuchykh-do-mi-24/>

Станом на 2022 р. торгівельні зв'язки з Росією не були офіційно перервані, не дивлячись на війну, що тривала з 2014 р. Зросли й чисельні випадки контрабанди. Часті неправомірні дії на митниці призводили до різних наслідків. Наприклад, схема трьох митників Дніпропетровщини щодо контрабанди з Росії в Україну метилового спирту, який за документами позначався як розчинник фарб (таким чином місцевому підприємству вдалося уникнути сплати акцизних податків), протягом трьох років до повномасштабного вторгнення призвела до недоотримання українським бюджетом 50 млн. грн.<sup>17</sup> Загалом, за даними економістів, за період 2017–2021 рр. відсоток порушень торгівлі України з Росією склав 15,7 (для порівняння, з Польщею – 16,7%, Німеччиною – 9,5%, Китаєм – 3,9%). Серед причин життєздатності незаконної торгівлі науковці вказують на прогалини у законодавстві, корупцію та відсутність інструментів у боротьбі з порушенням митних правил<sup>18</sup>.

З моменту повномасштабного вторгнення, Україна та партнери запровадили санкційну політику проти Росії та Білорусії. Перша виявилася найбільш підсанкційною країною. На санкційному напрямку продовжують вживатися заходи, пов'язані з торгівлею, а саме обмеження та заборона на експорт та імпорт низки товарів<sup>19</sup>. Оразу ж, зі встановленням повного ембарго на імпорт товарів з Росії, Міністерство економіки України прогнозувало блокування щорічних валютних надходжень до країни нападника на 6 млрд. американських доларів. Однак, згідно даних правоохоронних органів, торгівля нелегальним шляхом продовжувала поширюватися. Хоча, дещо змінилася ситуація з контрабандою тютюнової продукції та контрафактом останньої в Росію чи у протилежному напрямку. Фахівці з Інституту майбутнього України резюмують, що традиційні канали контрабанди сигарет в Україну перекриті через блокаду чорноморських портів і закриття кордонів з Росією та Білоруссю, що в результаті вилилося у 2022 р. у кількість цієї продукції лише у 1,6% всього ринку, у той час як у 2021 р. показник тютюнової продукції становив 2,2% всього ринку<sup>20</sup>.

З 2020-х рр. посилилася і контрабанда культурних цінностей. У ВМО підкреслили, що незаконний обіг культурних цінностей за 2021–2022 рр. – це правдива історія України, де війна призвела до найбільшого знищення та розкрадання культурних цінностей в Європі з часів нацизму 1940-х рр., що, очевидно, залишається нагальною проблемою та стурбованістю<sup>21</sup>.

У 2022 р. СБУ запобігла вивезенню в Росію комплектуючих до військового обладнання, що передбачалися для виготовлення російської військової техніки для потреб літакобудівної, суднобудівельної й ін. галузей вартістю у 100 тис. доларів<sup>22</sup>. Зазначені

---

<sup>17</sup> ДБР завершило розслідування щодо митників з Дніпропетровщини, які завдали збитків державі на майже 50 млн. гривень. Новина від 29.06.2023. URL: <https://bit.ly/3MH0QT7>

<sup>18</sup> Тимошенко А.В. Протидія контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств: дис... к. е. н. – 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарювання / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2021. С. 124, 140.

<sup>19</sup> Санкції проти РФ. URL: <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf>

<sup>20</sup> Нелегальний ринок тютюнової продукції в умовах повномасштабної війни: виклики та загрози. С. 2. URL: [https://drive.google.com/file/d/1Ftoq2rIALzVPrZ84LTeJbJu58\\_mbXQ2t/view](https://drive.google.com/file/d/1Ftoq2rIALzVPrZ84LTeJbJu58_mbXQ2t/view)

<sup>21</sup> Illicit Trade Report. 2022. World Customs Organization. С. 56. URL: <https://bit.ly/3XjNn5H>

<sup>22</sup> СБУ запобігла спробі вивозу до Росії комплектуючих військового обладнання. Новина від 28.04.2022. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/sbu-zapobigla-sprobi-vyvozy-do-rosiyi-komplektuyuchykh-vijskovogo-obladnannya/>

вилучені обладнання передані на користь української армії. У 2023 р. на Чернівецькій митниці виявлені російські автозапчастини правоохоронці передали на потреби Збройних сил України<sup>23</sup>. У серпні 2024 р. київські митники виявили спробу незаконного переміщення запчастин до транспортних засобів російського походження. Загальна вартість – 5,7 млн. грн. За рішенням суду, партію запчастин передано бригаді спецпризначення «Азов»<sup>24</sup>.

З початком 2023 р. на Житомирській митниці офіцерами Державного бюро розслідування (далі – ДБР) виявлено товари з Росії вартістю 1,5 млн. грн., які було вилучено на потреби держави<sup>25</sup>. Серед російських товарів, які транзитом намагалися провези з Росії в Придністров'я, офіцери ДБР викрили електронне та спеціальне обладнання, добрива, харчові продукти й ін. На початку 2023 р. разом з Вінницькою митницею ДБР вилучили майже 140 тис. кг мінеральних добрив двох видів вартістю понад 3 млн. грн. та 136 тонн мінеральних добрив вартістю у 9 млн. гривень, що належали російській компанії, виявили на Одеській митниці<sup>26</sup>. Влітку 2023 р. затримано представника правоохоронних органів Сумщини, який сприяв розвитку контрабанди цигарок з України в Росію, при цьому збирав і продавав інформацію щодо українських блокпостів контрабандистам<sup>27</sup>. У вказаний період повідомлено про підозру й Чернігівському митнику, який сприяв ввезенню контрабанди з Росії та Білорусії на 1,2 млн. грн.<sup>28</sup> У червні 2024 р. детективами Територіального управління Бюро економічної безпеки (далі – БЕБ) у Київській області завершено досудове розслідування відносно організаторки нелегального продажу тютюнової продукції російського походження та вилучено 620 упаковок тютюну, 550 електронних сигарет і рідину для паління на понад 0,5 млн. грн.<sup>29</sup>

З повномасштабним вторгненням у напрямку боротьби з контрабандою та порушенням митних правил проведено низку науково-практичних заходів правоохоронними структурами. Так, директором БЕБ представлено важливі кроки та напрями діяльності Бюро у засіданні круглого столу «Візія боротьби із нелегальною торгівлею та обігом тютюнових виробів в Україні у 2022 році» у рамках проекту з протидії нелегальній торгівлі тютюновими виробами «Ні! Контрабанді!»<sup>30</sup>.

---

<sup>23</sup> ДБР виявило на Чернівецькій митниці російські автозапчастини. Їх буде передано ЗСУ. Новина від 14.02.2023 р. URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-viyavilo-na-cherniveckij-mitnici-rosijski-avtozapchastini-ih-bude-peredano-zsu>

<sup>24</sup> Митники передали «Азову» російські автозапчастини вартістю 5,7 млн. грн. Новина від 13.08.2024. URL: <https://bit.ly/3zdIWRS>

<sup>25</sup> ДБР на Житомирській митниці виявило товари з рф вартістю 1,5 млн. грн., їх вилучено на потреби держави. Новина від 03.01.2023. URL: <https://bit.ly/3zgThwe>

<sup>26</sup> ДБР попередило незаконний вивіз російських міндобрив до самопроголошеного Придністров'я. 02/02/2023. URL: <https://bit.ly/4d2E7IQ>

<sup>27</sup> За матеріалами ДБР судитимуть правоохоронця, який під час війни хотів продати бази даних українських військових. Новина від 05.05.2023. URL: <https://bit.ly/3zrAePT>; ДБР затримало у Сумах правоохоронця, який допомагав контрабандистам доставляти цигарки до рф. Новина від 30.06.2023. URL: <https://bit.ly/3zekHmC>

<sup>28</sup> ДБР повідомило про підозру чернігівському митнику, який сприяв ввезенню контрабанди з рф та білорусії на понад 1 млн. гривень. Новина від 29.06.2023. URL: <https://bit.ly/3XhChOu>

<sup>29</sup> БЕБ на Київщині скерувало до суду справу щодо незаконної торгівлі тютюновими виробами російського походження. Новина від 25.06.2024. URL: <https://bit.ly/4dY7R11>

<sup>30</sup> Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2022 рік. С. 41. URL: <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/zvit-pro-dialnist-biuro-ekonomichnoi-bezpeky-ukrainy-za-2022-rik.pdf>

Заходи Держмитслужби у напрямку боротьби з порушенням митних правил у 2022 р. позначилися налагодженням співпраці з правоохоронними органами для вжиття заходів щодо виявлення та стягнення у дохід держави активів резидентів Росії та Білорусії, в результаті чого виявлено та накладено арешт на товари загальною вартістю 300 млн. грн., що перебували під митним контролем у режимі переробки та були ввезені в Україну підприємствами країн-агресорів<sup>31</sup>.

Слід підкреслити, що у певних напрямках це дало позитивний результат, адже у 2023 р. маршрути контрабанди, пов'язані з Росією та Білорусією, зменшилися. Однак, за даними звіту глобального індексу організованої злочинності, зросла торгівля людьми, в якій російські військові беруть активну участь, вивозячи дітей з окупованих терен Донеччини та Луганщини до Росії<sup>32</sup>. Попередні опитування Міжнародної організації міграції за 2019–2021 рр. підтвердили, що 46 тис. українців постраждали від торгівлі людьми у вказаний проміжок часу<sup>33</sup>. Згідно сайту «Діти війни», до Росії було депортовано 19 546 дітей, з яких повернути вдалося лише 388 осіб<sup>34</sup>.

**Висновки.** З початком війни Росії проти України у 2014 р., поширення набула контрабанда. З повномасштабним вторгненням Росії в Україну в 2022 р., український уряд встановив торговельно-економічні обмеження стосовно загарбника, офіційно зупинивши імпортно-експортні операції. Попри те, траплялися непоодинокі випадки, пов'язані із незаконною торгівлею, що позначилося контрабандою та контрафактом різного роду продукції – від тютюнових виробів чи пального, до культурних цінностей, наркотиків тощо. Митні та правоохоронні органи вживають заходи з метою боротьби з нелегальною торгівлею, однак свого вдосконалення потребує нормативно-правова база, яка допоможе максимально побороти корупцію на митниці, зупинити нелегальні торговельні потоки, налагодити чітку співпрацю в даному напрямку митних та правоохоронних органів.

*Yuliia Zaporozhchenko*

### **To the Issue of Illicit Trade Between Ukraine and the Russian Federation in the Conditions of «Hybrid» War (2014–2024)**

**Abstract:** There has been scrutinized the history of illicit trade between Ukraine and Russia since 2014 until nowadays. It has been analyzed the changes in legal system, which are related to the ban of trading operations and the retrospective issues of decriminalization of smuggling. The author has got known about the role of customs and law enforcement bodies' activity within combating illegal trade and violation of customs rules. The 10 years' statistics data about the tendencies of the decrease in the smuggling index of various goods has been

---

<sup>31</sup> Звіт про результати роботи Державної митної служби за 2022 р. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/7597?unique=7422c97d636f3ba928882e252516c066e4a8975a&download=true>

<sup>32</sup> Global Organized Crime Index. Profile Ukraine. URL: <https://ocindex.net/country/ukraine>

<sup>33</sup> Торгівля людьми – це не міф, це реальність! Через війну Росії проти України зростають ризики торгівлі людьми. Новина від 28.04.2022 р. URL: <https://bit.ly/4gkPCyi>

<sup>34</sup> Children of War. URL: <https://childrenofwar.gov.ua/en/>

issued since 2022. It was proved that the most popular contraband goods were counterfeit tobacco products, auto parts, fuel, weapons, drugs, cultural values, etc. The activities of smugglers led to economic losses and failure to receive funds to the state treasure.

The importance of the necessity to mix the methodological approaches in social and humanitarian sciences has been stressed. A wide historiographical base is used: legal studies make it possible to analyze the legislative chronology, economic – the consequences for the state that we have as a result of illegal trade. Periodicals of the World Customs Organization, reports of law enforcement and customs bodies represent a statistical value for analysis.

There has been proved that the scrutinized issues about the contraband between Ukraine and Russia during 10 years of 'hybrid' war are topical and make the necessity to find out the new data about illicit trades activity. The topicality is also related to the absence of the complex scientific works which research this chronological period.

**Keywords:** war, smuggling, border, customs bodies, illicit trade, violation of customs regulations, law enforcement bodies